

TÉREY JÁNOS (1970) Budapest

TÉREY JÁNOS

Szentlászlófalván

Sokat jártam kiskamasz koromban Debrecen szedett-vedett, hevenyészett, hol nagyot mondó, hol meglepően kisszerű, számomra mégis lebilincselően izgalmas városközpontját. Jártam rokonlátogatóban a szüleimmel, jártam az iskolai vasgyűjtések alkalmával, és jártam végül kutató kedvvel, egyedül. Szeretem a szárazkapus, nagy polgárházakat. Szárazkapu, így hívják azokat a magas, boglyaívíű boltozat alatt nyíló, vastag kapukat, amelyek egytől egyig téglával kövezett udvarra vezetnek. A kocsibejárónak teteje van, hogy ne áz-son tovább a szekér, ha begurul az utcáról.

Legalább egy tucat megmentési terv nyomai keverednek manapság a központban, koncepció koncepció hátán. A „halmazfalú” amőbaszerű háztömbjeit váltó zsaluzott beton társasházak, a város szívébe tolakodó tízemeletes panelfalax; aztán egy késői visszatérési kísérlet a kilencvenes évekből: a középkor sejt alakú tömbjeit utánzó, kifli alakban görbülő utcákon álló, cseréptetős négyemeletesek, messze ez a legjobb, legalázatosabb megoldás. És akkor még csak a Csapó utca tájáról beszéltem. Az észak–déli irányú Piac utca mentén helyezkedik az úgynevezett „nagyvárosi formacsoport”, sokemeletes, 19. századi, illetve századfordulós házakkal, boltokkal, nagyáruházakkal, mozikkal és műtermekkel („a city-jelleg szerény nyomaival”, hogy a harmincas évek terminus technicusait idézzem), de ennek nincsen szerves, tervezett folytatása a környező utcákban, mint például Szegeden, amelynek történetében az ottani nagy árvíz jelentett választóvonalat. Eddig tart a káosz, innentől rend lesz, tervszerűen építkezünk. A Nagy Vízszel párhuzamba állítható debreceni tűzvészek nem az utolsó száz évben lobbantak föl, így nem volt mód át-fogó korrekcióra. Az utolsó előtti századfordulón a mellékutcákban továbbra is földszintes, parasztpolgári porták sorakoznak, azokkal a szép szárazkapukkal.

Kisfiú koromban kezdték bontani vagy fölismerhetetlenre tatarozni ezeket a házakat. Nem értettem, miért csinálják, hiszen ami a helyükre került, sokkal hitványabb volt, némelyiknek pedig csak űr tátongott a telkén hosszú évekig, mint a Hunyadi-sarkon, ahová a kontinens egyik legrútább, bádogszegélyes plázája épült húsz év szünet után. A parasztportákra terített rücskös, brizolit vakolatot pedig időközben kiszívta a nap.

Terítsük magunk elé Debrecen térképét, nem a legújabbat, hanem egy pár évtizeddel korábbi. A közepén, ahol feltűnően megsűrűsödnek a zsákutcák, a közök és a zezugok, pontosan kivehető a várost kerítő földsánc egykori nyomvonala, ugyanúgy, mint a római település kő négyszöge Firenze belvárosának alaprajzára pillantva. „A mi városunk árokkal és tövistöltéssel kerített körül”, írja egy ősi okirat, valódi várfala Debrecennek nem is volt soha. A városmag formája úgy rajzolódik ki előttünk, mint egy koponya, tegyük hozzá: némileg deformálódott koponya. A városmagot alkotó egyik falucskát, Szentlászlófalvát tekinthetjük a homlokcsont egyik peremének, ez a falucska a közeli Váradon nyugvó szent királyunkról kapta a nevét. A 14. század derek-káig önálló település volt, Péterfia Jakab földesúr birtoka. Igaz, templomhelyét évtizedeken át hiába keresték a régészek. Azt gyanították, hogy ha létezett, akkor bizonyosan a Szappanos utca könyökszerű betüremkedésében állt

az egyház, egyedül ott fért volna el a parányi piactér is, mert lássuk be, az árusok sátrai, bódéi, asztalai nélkül a falu nem falu, kereskedelem híján semmit sem ér az egész. Vita folyt, és a nyolcvanas évek szakirodalmi Szentlászló lokalizációját illetően már tamáskodott. Arra jutottak, hogy egykori megléte régészeti bizonyíthatatlan. Följegyzés, *Várad Regestrum*-beli adat van róla, alapfal nincs. Megmozgattak minden követ, minden építkezéskor izgatottan megjelentek a Déri Múzeum munkatársai, és fontoskodva leástak két-három méter mélyre, volt itt minden, elfeledett szemetesgödör és elhalt gyökérezet, csak éppen gótika nem, mindhiába: leletmentes terület. Lehet, hogy nem voltak elég bátrak, és négy-öt méterre kellett volna leásniuk? Éppenséggel állhatott a templomcska a későbbi Gólya téren is, például a középén helyet foglaló trafóház helyén, vagy a Morgó csárda ma is létező ingatlanjának alapfalai alatt. A Gólya tér a Maróthy György meg a Meszena utca közti kiszélesedést jelzi, és térképészeti fogalomként nem létezik, soha nem is létezett, csak a környékbeliek szóhasználatában. (Én még novellát is írtam kiskamasz koromban *A Gólya tér fia* címmel, a környék ritkán látott, messziről elképzelt, bőrkabátos, láncos, metálzenét hallgató huligánjairól. Rossz lett, kidobtam.)

Szentlászlófalva a középkorban amolyan rendszertelen beépítésű góc volt, a szomszédaihoz hasonló, amőbás halmazfal. Az anyatelepülés, Debrecenfalva délen terjeszkedett, mielőtt bekebelezte volna az északi szomszédot. Zárt sorú beépítés, minden tűzvész után változó telekhatárokkal, számos kacskaringóval és zsákutcával, sokáig mindenütt burkolatlan földutakkal. És olykor kakasszóval és disznóröfögéssel, mivel az utolsó háborúig félagrár övezet maradt, hiába volt a város közepe. Szabályos körcikk: sugarak a Csapó és Rákóczi utcák, negyedkört leírva szegélyezi az Eötvös utca északon. Aztán váltják föl a zegzugos, sikátoros belterületet a *hóstát*nak hívott, kertés külváros sakktablaszerű utcái, azokat már városi mérnök tervezte, vékony szalagtelkekre építették föl az új lakók az oromfalukkal az utcára forduló, tornácos parasztházakat. Egykori házunktól, az Ajtó utcától az Apaffy utcabeli angol sorházakig tart a hóstát, a nyolcvanas években ez utóbbiak jelentették nekünk a jólét netovábbját. Hóstát, az elnevezés Kolozsváron ma is használatos, bár maga a bolgárkertés negyed egy párthatározat után eltűnt a blokkházak alatt. Egerben szintén máig megvan ez a szellős zöldövezet, csak ott *hóstyán*nak hívják.

Ezen a kisimuló utcahálózatú részen, az Országzászló mögött húzódik a japánakáccokkal szegélyezett Kétmalom utca is, ahol felnőttem. A mi házunk e frissen kifarcellázott területen épült az 1848–49-es szabadságharc után, annak a középkori temetőnek a helyén, ahol annak idején Hatvani István kollégiumi professzort, „a magyar Faustot” is eltemették. Aztán az utcánk iker névadója, két szárazmalom őrlött ezen a helyen, a fű benőtte homokdombon, az izmosodó mezőváros peremén.

A mi házunk, azaz eredeti nevén Murvai-, majd Boldogh-ház kapuja sohasem volt szárazkapu, hiszen nem rendelkezett fedett bejáróval. Hatalmas, arasznyi kapukulcs tartozott a zárjához. Az utcai front nemcsak a vakolatot vedlette le, hanem már a tégláit is ette, mállasztotta a salétrom. Porrá omlottak az ujjam alatt. Hosszan elnyúló udvarunkat a felnőttek szavával „olasz udvarnak” mondanám, akik ezzel a jelzővel a lakóközösség színes összetételére és talán temperamentumára is utaltak. És valóban, ha nem volt egyházi vagy világi ünnep, de néha még akkor is, gyakran voltak útszéli hangú szóváltásoktól hangosak ezek a több család által lakott házak, így a mi szép udvarunk is. Úgyszólván mindenki vitában állt mindenkivel a négyzetméterek használatán. Aztán minden ment tovább a régi kerékvágásban, csöndben.

Udvarunkra a nagyapám ültette fenyő vetett árnyékot. Ha beléptem a kapun, kemény levelű kecskerágóbokrok sorjáltak jobbról, az árnyékliliom a bal

sarokban, a kamara mellett (Tómama ötliteres málna- és meggybefőttjeinek birodalma). A kamara lépcsőjén olvastam Walter Scott *Ivanhoe*-ját. Virult a virágágyásokban a rózsaszínű meg a sárga portulácska, faltam minden nyáron a lovagi csataképeket.

Nyolcan laktuk a hetvenes években az L-alakú ház négy lakását. Nyolcan öröltünk ebben a két malomban. Három özvegy, nagyanyám, Kékiné és Bakatorné. Nagyanyámmal lakott legelő az egyetlen lánya, Éva nagynéném, aki soha nem ment férjhez. A társbérletesítés idején betelepített közbülső lakó, Bakatorné egy utcai szobában élt, és kamaszkoromban halt meg, mi vásároltuk meg az ő lakását is. Felnőtt unokája régész lett, és sokra vitte, mert a homokról egyenesen a budai Várba költözött. A társbérletesítést azért ne kommunikálnak képzeljük egy semleges, állami terepen, ez sosem volt az; nagyanyámnak megmaradt a saját töredék házrésze, mi is a sajátunkban éltünk, csak éppen osztozni kellett azon másokkal, a hétköznapiakban és a tulajdoni lapon is. De lehetek volna bármilyen kedves emberek azok, akiket a nyakunkba raktak, összebarátkozni velük kevés esélyünk volt. A másik betelepített jövevény Kékiné volt, aki rendszeresen a terrakotta színű Bem téri pártházba járt a taggyűlésekre. Húsvét hétfőn mindig nála konyakoztunk apámmal, tehát nem lehetett annyira elmélyült a kétségtelenül meglévő ellenszenv, hogy ne beszélhessenek például arról, hogy mi szívesen megvennénk az ő lakását is. Visszavásárolnánk, khm. Apám próbált valahogy terjeszkedni. Kékiné ümmögött kicsit, aztán lassan ugyan, de ráállt.

Emlékszem az áttörés pillanatára, láttam, a kőműves milyen nehezen fúrta át a falat, összes műszere, még a böhöm nagy, súlyos kalapácsa is kevésnek bizonyult. Emlékszem, amikor megnyílt a fal. Szállt a téglapor a letakart bútorainkra. Odaát meglepetés várt minket. Nem az első, és nem is az utolsó. Váratlanul derült ki, hogy Kékiné lakásának padlója tíz centivel alacsonyabban van, mint a miénk. A hatvanas években az egykori istálló helyén építkezünk, a funkciók eltéréseinek lehetett a folyománya a szintkülönbség. A két lakás egybenyitásakor Kékiné egykori szobája lett a szobám, hússzínű cserépkályhával, külön előszobával és bejárattal, nagy ablakkal a kertre, ezt nagyon élveztem, és festés után hamar sikerült elfelejtenem, hogy más is élt itt előttünk. Az ő nyári konyhája pedig a mi lovtárunk lett az udvarban. Neki és Bakatornének udvari véccéje volt a kamra falához tapadva, azok nem voltak jók a továbbiakban semmire.

Mi majdnem leghátul laktunk a szüleimmel. Mögöttünk, a kocsiszín után következtek a fáskamrák – amelyek nem összekeverendők az egyetlen éléskamarával –, szemben a füstölő betonépitménye, amely afféle mindenestől raktár volt az én időmben. Ha szénzállítmány érkezett, a ruhaszáritó drótkötelek lekerültek a földre. Az illatok közül a spájkóké tolakodott először az orromba. Meg a fáskamráké, a petróleumbúz elkeveredve a friss szén szagával, később a biobrikettével. Egyszer földúlta a homokváramat egy teherautó, bógtem. Nem is csoda, hiszen komoly, teraszos homokvár volt, igazi mészkő-, sőt márványlapokkal az oldalán; beépítve a védműveibe pár igazi bazaltkocika is az utcáról... A „várak” afféle homokfalú szárazárak volt, akár a középkorban a városomé: nem volt patak az utcánkban, amely a mi malmunkra hajthatta volna a vizet. Ha ilyen folyóvízzel találkozom a Dunántúlon, nagyon szeretném elterelni Debrecen felé.

Apám kivágott egy fiatal fehér eperfát Ungváry szomszédék kerítése mellett. Olyan fa volt, amelynek növekedését magonc korától követtem. De nem sajnáltam különösebben, mivel fehér eper, csak a nevében hasonlít a pirosposzsgás számócára. Tudtam, hogy koszol, elöl is állt egy, ott mázolódta el a gyümölcssei a Zsiguli kerekai alatt, a téglaburkolaton. Apám előbb eltakarította azt a kőrakást, amit az IKV annyira kifogásolt, anélkül megadták volna a

Tiszta udvar, rendes ház minősítést és a vele járó táblácskát a hatvanas években. Aztán csak ásott, ásott, és a fa gyökerei alól ismeretlen rendeltetésű épület alapfalai kerültek elő – „A malom!”, gondoltam én –, és rengeteg csorba pipafej, agyagcserép, színes üvegcsé és porcelánszilánk. Apám kiforgatta a téglákat a földből, hogy újra fölhasználhassa őket, és határozott tiltakozásom ellenére sem értesítette a Déri Múzeumot, pedig ez itt még csak nem is a hóstát volt, hanem valami annál is ősibb és debrecenibb.

Volt egy TEFU feliratú kisteherautóm fából, azt még apámtól örököltem. Egy színes műanyag dömperelem, azzal fuvaroztam a homokot; meg egy kamionom. Valódi, pöttyös bőrlabdám.

Tangóharmonika-szó szűrődött át a szomszédból, a nyolcvanas évek legelején, részeg és vastag énekhanggal kísérvé. Mi vagyunk a legutolsó épület a páratlan oldalon, mégsem sarokház a miénk; a Kút és a Kétmalom utca nem derék-, hanem tompaszöget zár be. A Kút utca 1. szám omladozó, magassföldszintes ház. Nem az utcafronton áll, hanem a telek közepén, szélesen nyújtózó előkert mögött, persze, hogy mit nevezünk kertnek, arról lehetne vitatkozni. Én ezt a letaposott, tarackos, téglamorzsálékos földsávot nem hívnám kertnek. Jó, áll benne egy-két diófa, akác. A mi tűzfalunk éppen erre a földdarabra néz. Rossz a híre, békés iparosemberek mellett közveszélyes munkakerülő és a javítóból kiengedett suhancok is lakják. Tudtam, mert néha leskelődtem a kerítés hasadéknál, kíváncsi voltam, hogy nézhetnek ki a rossz gyerekek. Javító, vajon milyen hely lehet az, miféle eszközzel javítják ott a gyerekeket? Ők eleve rossznak születtek, vagy csak eltévedtek út közben? Miért nem segítettek nekik a szüleik? Már a szüleik is rosszak voltak? Volt a szomszédban egy hátsó udvar is az épület mögött, amelyet fáskamrák vettek körül. Egy alkalommal középső unokahúggal, lldivel játszottunk a kertben, a számócaágyás mögött. Hirtelen belénk bújt a kisördög. Csak egy szemvillanás volt, meg sem kellett beszélnünk semmit. Előkerült a fáskamrából a csúzli. Máris lendültek a kődarabok odaát. Megszórtuk a rossz hírű ház udvarát, hátha abbahagyják azok ott a hangos nyáresti zenélést meg a pálinkaízű óbégatást. És a nyekergetést valóban abbahagyták. Annál nagyobb lett a kiabálás. (Mint utólag kiderült, pár centi híján a szemén találtuk el a harmonikást.) Arra már nem számítottunk, vagy csak egy kicsit, hogy jól fölpaprikázva átjön a szomszédasszony, bizonyos Rózsika, és csipőre tett kézzel követel magyarázatot a nagyanyánktól.

Mi ketten megszeppenve bújunk vissza a kert mélyére, a sírkövek mögé. „Mi lesz most, Jánoska?”

Tómama erélyesen eltanácsolta az akadémuskodó Rózsikát, mi nem látunk semmit, nem tudunk semmiről. Aztán leszidott minket, de istenesen.

Az egykori sánc, a csontszáraz *Stadtgraben* elhordott földhányásának és árkának helyén a 19. századtól görbeutcák futottak. A cívisváros nem mert nagyot álmodni, a mérnökség meghúzta a szomszéd utcák nyílegyenes vonalát, de közben elmulasztotta az alkalmat, hogy tehermentesítő kiskörutat is építsen a góc köré. Elvégre a hazatérő szekerek elérték a szűk utcácskákban is. Ez a rövidlátás vétkes mulasztás volt, és későbbi rombolások képét vetítette előre. Az egyik ilyen félkörívet leíró, szűk utca lett az Eötvös, ahol egymás mellett állt az óvodám és a későbbi általános iskolám. Ugyanide jártak apám és fivérei. Az ősz igazi beköszöntét óvodáskorunkban minden évben a piaci séta jelentette. Élünkre állt a negyvenes, szemüveges Magdi néni vagy a huszonéves, szőke szépség, Böbe néni, és elsétáltunk a csoportunkkal a centrum felé kiöblösödő Rákóczi utcába. Időtlen idők óta ott állt a piac, s a fűszerillatukkal csalogató deszkaasztalokkal törés nélkül megőrzött valamit a város középkori kalmárjellegéből. Foghattam Mentő Andrea, egy barna hajú és opálkék szemű kislány kezét, akibe szerelmes voltam. És akinél többször már

csak Böbe nénire gondoltam. Akkoriban épült a Csapó utcai vásárcsarnok, fölvaltandó a piacot, de amíg évekig az új épületre vártunk, ott sorakoztak a standok az ég alatt, közöttük hömpölygött a tömeg, ínycsiklandozó kapor- és fokhagymaszagban. Fejkendős, falusi nénik kínálták a csípős, hajdúsági kolbászt. Duzzadó szabolcsi almákat. Tököt, paszulyt, káposzta- és karalábéhegyeket. Nem melegházi, hanem valódi, kemény, roppanós héjú, ízes paradicsomot, vereshagymát, zöldbabot és uborkát. Fekete retket, amelyről már tudtam, hogy besózva kitűnő. Száradó pirospaprika-füzéreket. Egyszer a másik óvónő, Magdi néni megmutatta nekünk a régi polgármester házának párkánya fölött, a magas mellvédre kitűzött réz zászlócskát is. Nekünk pedig a termünkbe visszatérve szépen, sorban le kellett rajzolnunk a látott zöldségeket-gyümölcsöket. Amikor befejeződött az építkezés, a sivár és hangulatlan betoncsarnokba azért még eljártunk, sőt a Csapó utcán mutatóba megmaradt a szabadtéri virágpiac is, oda is, de az már nem volt az igazi: én kisfiúként a fedetlen piactereket szerettem, gondoltam, hadd verje a pusztaszele, aszalja a nap a standokat. Nem láttam még olyan szép vásárcsarnokokat, mint a pestiek.

Az Ajtóból lett Sallai utca és a Péterfia sarkán lehetett lemenni a lépcsőn az Óbester borozóba, melyet a nagy természetéről és vakmerőségéről közismert, kezdetben legyőzhetetlen, ám dicstelenül, az aradi várbörtönben végző ezredesről, „a legvitézebb huszárról”, Simonyi Józsefről neveztek el. Simonyi a franciákkal vívott háborúban emelkedett közkatonából ezredessé, nem mellesleg báróvá, és a debreceni helyőrség parancsnokaként fásította azt a nagyerdei sétányt, amely később szintén az ő nevét viselte (bár az első fasor jegegyéi, juharjai, nyárfái hamar kipusztultak).

Rakovszky Zsuzsa versében így szerepel a borozó:

*Mint Debrecen: az Óbester neon-
reklám pokolfény lüktető lilája
vitrinben kárhozó gyászszalagon,
kályhacsempén... Lopózkodtunk ki át a
fürdőszobán, sötét-fagy hajnalon
automata kávét ittunk a pálya-
udvar meleg füstjében. Majd a téren
minden reggeltől és hótól fehéren...*

A ház eredetileg pezsgőgyárnak épült. A cégér irdatlan méretű hordót formázott, annak a neonja ragyogott azzal a pokolfénnyel, és ez a lüktető, mályvaszínű fényfolt nekem is rémlik régi, havas februárokból. A verstől függetlenül mindig kíváncsi voltam a borozó belsejére, mert sokat ígért. A felnőttek azt mesélték, odalent hordók az asztalok, hordókon ülnek a vendégek is, s a bor mellé hagymás-paprikás zsíros kenyeret szoktak falatozni. Nem a szüleim mesélték, ők nem jártak sem ide, sem sehová. Én jóval többet vártam, talán valóságos lipcsei Auerbach-pincét, több szinttel, csigalépcsőkkel, faburkolatos különtermek és folyosók labirintusával, festett ólomüveg ablakokkal. Vagy félvilági helyet, lokált? Mert tagadhatatlanul volt a lilás tobzódásnak valami bordélyjellege. De aztán, amikor évekkel később lesétáltam a lépcsőn, jelentős csalódást okozott nekem a hely. Meglepett az elképzeltnél jóval szűkebb és szegényesebb tér, a néhány boltíves, puritán terem, a falak fehérre festett, vakolatlan téglái.

Ennyi az egész? Legalább ha lenne lila vagy legalább bordó! Így múlnak el a legvadítóbb rejtélyek is, gondoltam.

Túl a Péterfia utcán kitérült a Bem tér zöld négyszöge is. Ennek a helynek mikroklimája van, gondoltam mindig. Debrecen sohasem létezett folyóvizeit

két szökőkút hivatott pótolni: az Országzászló tövében egy betömött és virágágyássá alakított négyszögletű medence a negyvenes évekből – amely nyilván légoltalmi céllal épült –, és egy igénytelen, beton gombakút a nyolcvanasokból. Amikor épült, unokahúgaimmal homokrögöket dobáltunk a készülő kút gödrébe, s közben ezt kiabáltuk ütemesen: „Éljen Fabriczius Győző!” Nem tudni már, miért azt a Győzőt, s miért ilyen lelkesen, de a csatakiáltás megmaradt.

Máig látom a tér hetvenes évekbeli színeit, a 19. századi sörház alma-zöldjét (jelenleg kálvinista pasztellsárga vakolatot visel) és a lombok mögé rejtőző árvaház poroszos klinkertégla-vörösét (később abból lett az Atommagkutató Intézet). Itt állt a kórház, ahol nagyapám haldoklott, s ahová apám legelőször került be idegi panaszokkal. S ahol sok évvel később elájultam a vérvételen.

A tér közepén, a széles, bazaltkockákkal kövezett Kétmalom utca tengelyében áll a karcsú Országzászló. Irredentának bélyegezve majdnem lebontták, csak éppen pénz nem jutott a szétverésére, és így munkáskéz sem. Allegorikus mellékalakjai közül a munkás és a paraszt nem sikerült, azokat még 1942-ben eltávolíttatta az Országos Magyar Képzőművészeti Tanács (mintha sejtenének valamit), a kisgyerekes anyát ábrázoló bronzot pedig a háború után szállították át a szülészetre. Az alap megkopott ugyan, mészkőlapjai szétesőben, de megvan maga az oszlop. S megvan a Magyar Fájdalom szobrának helye. Csupa alföldi szomorúság. (Egy angol lord ajándéka a meg-rabolt nemzetnek. Alighanem azt is beolvastották, gondoltam egy régi fotót nézegetve. Pedig nem, azóta újra ott áll, fájdalmában kifényesítve.)

Rakovszky *Fényes kudarcához* pedig odaképzelandő Domanovszky Endre két sgraffitója a Nagyállomáson, a Sajó István-féle héjkupolák alatt, a piacozó nőkről. (Engem nem zavar, hogy csak nők, férfiak meg sehol, én ebben arisztophaneszi gondolatot vélek fölfedezni. Jobb ebben bízni, mint valami vaskos realitásban.) Meg a húszemeletes is odaképzelandő az állomással srégen szemben. Azt hiszem, a párttitkárokon is múlhatott, hogy épül-e ilyen a városukban, és ha igen, hány. A szolnokiak voltak ügyesebbek, nekik legalább öt ilyen sudár betontornyuk van, nekünk csak ez az egy.

A Péterfia és az Eötvös utca sarkán volt a gyógyszerár meg a hentes. És nem utolsósorban a figyelmemet leginkább lebilincselő trafik, a trafik, a világból való mintavétel helye még a főutcai játékbolt előtt. „A városba menet” – így mondtuk, ha a belváros pereméről a város szívébe mentünk mintegy negyedóra alatt – vagy a városból jövet annak a trafiknak a kirakatában bámultam meg először a kutyás fémperselyt, a tolató mozdonyt, a Lendület motorbiciklit. Az autós kártyát. A szerényebb igényvel fröccsöntött cowboyokat és indiánokat. A műanyag teherautókat, dömpereket, markolókat és tankokat, később matchboxokat, még később matricákat és kitűzőket. Onnan érkeztek haza. Legőért már villamosra kellett ülni.

A piac, a trafik, az Országzászló, a sörház, a titokzatos Óbester. Ezeket a sarkokat tehát már óvodás koromban ismertem, és kötődtem hozzájuk. Nagy csoportban, altatáskor a *János vitéz* volt a mesénk, folytatásokban, ringatóztam a felező tizenketteseken, amelyeket mindmáig Magdi néni hangján hallok. A homokozóban ebéd után már *Alfa holdbázist* játszottunk. Kedvenc idézetünk volt belőle: „Kano, nézd meg a komputérbent”, ugyanis Kano volt a „számítógépes műveletek tisztje”, eszközét pedig így emlegették, magyarul, hogy *komputér*. Később *Az Orion űrhajó fantasztikus kalandjait* favorizáltuk, ment a vita, ki legyen Cliff Allister McLane parancsnok, és kicsoda Tamara Jagellovsk hadnagy. Elharapózott, nem volt egyszerű, szikráztak az érvek, végül közfelkiáltással Mentő Andi lett Tamara, és jómagam McLane, nem tettünk különösebb erőfeszítéseket ezért a szereposztásért, mégis komoly

castingon kellett kivívnom, mert azt azért nem mondhatnám, hogy adta magát. Valahogyan meglett, elrendeződött. Ez is mutatja, hogy akkoriban nem küzdhettem komoly önértékelési problémákkal, nem úgy, mint később a gimnáziumban, amikor legszívesebben elbújtam volna a pattanásaimmal, a lüktető lelki sérülésimmal, a kikényszerített és a ki nem kényszerített hibáimmal a világ előtt. Világosan emlékszem rá, ahogy Mengisztu Hailé Mariamot, az etióp katonai junta máig élő, büntetlen vezetőjét emlegetem ugyanott, ugyanabban a farönkökkel kerített, kora őszi homokozóban, csoporttársnőnk, Kiss Mariannt szórakoztatom vele, ő pedig berzenkedik. Ziaul Hakk 1977-es puccsa Pakisztánban már kívül esett az óvodaidőn, de óróra sokat hallottam. Robert Mugabe és Teng Hsziao-ping reformer kínai politikus nevére szintén emlékszem a *Déli krónikából*, utána Komjáthy György *Vasárnapi koktéjja* következett, halálpontos egymásutánban, őt hallgattuk minden vasárnapi ebéd után (mert közben meg a *Déli krónikát*), ott áll a fehér fogantyús, fekete Orionton rádió a konyhaasztal mellett.

„Fehéren-fekete”, ez egyébként apám szavajárása, így:

„Most aztán áruld már el, kisfiam, fehéren-fekete, hogyan képzeld el a jövődet.”

Az meg a leveleinek a jellegzetes fordulata volt, hogy „előzetesen”.

„Előzetes tájékoztatásokat kérjük, mikor érkeztek. Jánoska is üdvözlét küldi.” Kirázott a hideg ezektől a jeges formuláktól, ettől az életszerűtlen megfogalmazástól, és ráadásul még oda is kellett írnom a nevemet a levél vagy az üdvözlőkártya legaljára, szentesítve a jeget, mintha ez volna a büntetésem. De miért kapom?

Szeptember végén tartották a Mihály-napi vásárt a Nagyerdőn, azt is szerettem, elsősorban a vattacukor és az Újvigadó melletti csónakázótó miatt. Utolsó hétvége, vízre lehet ereszkedni apámmal, utána leeresztik a betonteknő vizét. Október 6-án, az aradi vértanúk emléknapján elzarándokoltunk a Hősök temetőjébe. A mauzóleum borostyánnal téglahengere fogadott minket, azt kisfiúként csúnyának találtam, talán túl modernnek éreztem ide, ha nem is pontosan így fogalmaztam meg magamnak. Ma már határozottan tetszik. Bejáratát fájdalmas tekintetű kőoroszlán őrizte. Jolika néni elmondta, mert felső tagozatban már Jolika néni volt az osztályfőnökünk, hogy Debrecen mellett zajlott az

1848–49-es szabadságharc egyik utolsó, vesztes csatája, az abban elesett honvédek nyugodnak abban a csodálatos kertben, de akad olyan tiszt is, Szarka kapitány, akit egész az Erdőpusztáig üldöztek az oroszok, és ott is vágták le kíméletlenül az út mellett. Igen, az ő emlékművét is láttuk mindig a buszból, ha osztálykirándulásra mentünk, vagy Pacra gyümölcsöt szedni.

